

ПІДХОДИ ДО РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

О.В. Черняков, канд. геогр. наук, доц., *Українська академія банківської справи*; **О.М. Суміна**, канд. екон. наук, доц., *Сумський державний університет*

Незважаючи на деяке економічне зростання, перспективи розвитку інноваційної економіки України залишаються як і раніше невизначеними. Зростання забезпечується переважно галузями і підприємствами з низькою часткою доданої вартості, які залишаються основою українського експорту. Іноземні інвестиції продовжують надходити у сферу послуг, торгівлю, зв'язок, нафтопереробну, харчову і металургійну промисловість.

Український капітал практично не інвестується в складне виробництво, а вітчизняні технології та сучасна техніка в одиничних випадках присутні на ринках розвинутих країн. Практично не розвинута міжнародна кооперація у високотехнологічних галузях виробництва.

Частка України у світовому обсязі торгівлі наукомісткою продукцією складає 0,1 %, що на порядок менше часток Польщі та Китаю і на два порядки – Німеччини. Останнім часом Україна заковує не більш 50 іноземних ліцензій у рік. Загальна сума продукції, яка щорічно виробляється по ліцензіях, не перевищує 25 млн. дол. Майже третина українських ліцензій продається Росії. Розвинуті країни щорічно купують не більш 10 українських ліцензій.

Негативна ситуація в інноваційному комплексі консервується. Винахідницька діяльність і новаторський дух знаходяться на низькому рівні. Господарська система України усе більш набуває рис колоніальної економіки. По кількісних і якісних показниках інноваційна економіка поступається [2].

В офіційних документах – Конституції України, законах України, постановах Верховної Ради й Уряду – закріплені положення, що орієнтують на високі темпи створення й освоєння нових технологій і перевагу складних наукомістких виробництв [1]. Основою їхньої побудови служить розвинутий науковий комплекс і могутня індустріальна база України.

Однак є чимало прикладів країн, що не володіють цими, здавалося б базисними умовами, але все-таки демонструють вражаючі успіхи інноваційного розвитку. Це – Бельгія, Ірландія, Нідерланди, Фінляндія, Південна Корея, Тайвань, Таїланд, Малайзія та ін., що побудували динамічні господарські системи й активно інтегруються у світову економіку. Для їхніх господарських систем характерна інноваційна мотивація, здатність динамічно відгукуватися на зміни ринкової ситуації. На прикладі цих країн можна зробити висновок про те, що економіка може бути інноваційною не тільки у високотехнологічних галузях, але і у всіх інших, де є якості динамізму, готовності до твердої конкурентної боротьби при виході на закордонні ринки. Крім фундаментальної і прикладної наук, наявності

високотехнологічних виробництв, – це може бути гнучка диверсифікованість виробництва, злиття, поділ і поглинання підприємств, тобто високоефективний менеджмент організаційних структур.

Інноваційна діяльність вимагає специфічних знань з маркетингу інноваційних продуктів у широкому значенні слова, а не тільки знань про можливість продажу конкретного продукту на визначеному ринку. Це створення могутніх маркетингових інформаційних систем для широкого кола користувачів із платним доступом. Це системи промислових, екологічних і соціальних стандартів. Це комплекс гуманітарних технологій, включаючи навчання, зв'язки з громадськістю і т.д.

Таким чином, в Україні повинна бути висока культура інноваційної діяльності, що дозволить забути традиційну схему “упровадження наукових досягнень у практику”.

Світове господарство склалося в основному під впливом розвинутих країн, де ринки нових наукоємних галузей відрізняються високою конкурентністю і майже цілком контролюються міжнародними корпораціями. Вихід української продукції навіть на ринки країн, що розвиваються, пов'язаний з проблемами подолання багатьох бар'єрів економічного, правового, політичного і культурного характеру. Тому розробка стратегії та механізмів переходу України на інноваційну модель розвитку повинна бути заснована на результатах глибокого аналізу тенденцій розвитку світового господарства і конкретної ситуації в ринкових секторах, куди передбачається вихід української продукції.

Майбутнє України залежить від ступеня інтеграції у світову господарську систему. Тому стратегія інноваційного розвитку економіки повинна, по-перше, визначатися інтересами співробітництва з Україною провідних країн світу і великих міжнародних корпорацій. По-друге, вона повинна спиратися на внутрішні фактори у вигляді виробничого, наукового і кадрового потенціалу. Таким чином, пріоритети в розробці інноваційної стратегії повинні переміститися в сферу аналізу зовнішнього економічного середовища.

При розробці інноваційної стратегії України повинні бути враховані:

- варіанти виходу окремих галузей і видів продукції на світовий ринок;
- умови кооперації з провідними світовими виробниками;
- основні технологічні напрямки і галузі з високими міжнародними пріоритетами розвитку;
- форми міжнародної інтеграції, в яких зацікавлена держава;
- проблеми в сфері міжнародного співробітництва, які варто вирішити в першу чергу.

Головною обставиною, що знижує інноваційну сприйнятливість господарської системи України, є те, що основи індустріальної ідеології вітчизняного виробництва були сформовані близько ста років тому і відтворюються системою утворення у вигляді застарілих поглядів на техніку, організацію і культуру виробництва. Інерція свідомості не сприяє становленню інноваційно активної господарської системи.

Сучасні виробництва в промислово розвинутих країнах будуються як високомобільні, інноваційно активні виробничі системи. Елементами виробничих систем виступають:

- гнучке модульне виробництво з високим рівнем уніфікації та стандартизації;
- комплекс галузей, які забезпечують виробництво постачанням стандартної сировини і комплектуючих, виконанням пусконаладжувальних робіт і гарантійним обслуговуванням виробничого устаткування і продукції;
- висока сприйнятливність до модернізації устаткування і придатність до тиражування.

Сучасні гнучкі модульні системи можуть переноситися на території з найбільш сприятливими для виробництва факторами зовнішнього середовища. Інвестиції у виробництво в цьому випадку зводяться до формування “архітектури” нового виробництва і до вибору місця розміщення.

Українські підприємства часто виступають як містоутворюючі. Вони включають у свій склад власні інструментальні, ремонтні, допоміжні, транспортні і соціально-побутові підрозділи. Інерція свідомості, орієнтована на самодостатність підприємства, зробила їх неповороткими, неконкурентними і неефективними в умовах інноваційної економіки.

Тому варто шукати шляхи і засоби для організаційно-технологічної модернізації вітчизняного виробництва. В іншому випадку економіка України ніколи не перейде на інноваційний шлях розвитку.

Для виходу на інноваційний шлях розвитку економіки нашої країні не вистачає кредитно-фінансового капіталу. Підвищити кредитно-фінансовий потенціал банків України і направити його в інноваційну сферу в короткий проміжок часу не можна. Альтернативне рішення полягає в тому, щоб інтенсифікувати приплив закордонних інвестицій. Однак розраховувати на те, що закордонні інвестиції підуть на реалізацію вітчизняних інноваційних проектів також не доводиться. Отже, необхідна “стратегія запозичення” визначених видів продукції провідних іноземних фірм, що користується попитом в Україні, потрібно організувати її виробництво за рахунок закордонних інвестицій.

“Стратегія запозичення” на першому етапі дозволить скоротити відтік капіталів і робочої сили за кордон, створить передумови для збереження і розвитку вітчизняного виробничо-інтелектуального потенціалу, зажадає модернізації виробленої продукції [3].

“Лідерська стратегія” полягає в закріпленні передових позицій України на світових ринках продуктів і технологій із залученням переважно вітчизняних фінансових ресурсів. Однак Україна має обмежене число товарів і технологій світового рівня (ракетно-космічна й авіаційна техніка, радіолокація, матеріалознавство й ін.). Для здійснення першої і другої стратегій в Україні повинні бути створені сприятливі кредитно-фінансові умови.

Залучення сучасних закордонних технологій і поєднання їх з вітчизняним інтелектуальним потенціалом дозволить здійснити перехід до найвищого рівня інноваційної стратегії – “стратегії конкурентності”.

“Стратегія конкурентності” означає появу нової та удосконаленої продукції на світових ринках. Україна, використовуючи вітчизняний науково-виробничий потенціал, може поліпшити споживчі властивості продукції, виробленої за “стратегією запозичення”, і вийти на світові ринки з конкурентноздатними товарами. Досягнення світової конкурентноздатності – головна задача інноваційних структур України. Забезпечення і підтримка конкурентноздатності – одне із завдань держави.

У першу чергу за допомогою держави необхідно створити національний інноваційний простір для залучення інтелектуальних і фінансових ресурсів у регіони України. Для цього повинна бути створена інфраструктура інноваційної діяльності, що складається із взаємозалежних галузевих і регіональних інноваційних компаній, інноваційних і венчурних фондів, бізнесів-інкубаторів, технопарків, банків реконструкції та розвитку, виробничих підприємств та ін.

Ядрами кристалізації інноваційної діяльності повинні стати інформаційні центри і маркетингові компанії, що надають зведення про зміни ринкового попиту та науково-технічних пропозицій.

В Україні недостатньо висококваліфікованих інноваційних менеджерів – людей без упереджень, що раніше інших перебороли застаріле мислення і розуміють логіку сучасного інноваційного процесу. Тому необхідно терміново почати підготовку фахівців інноваційного профілю в технічних і економічних вищих навчальних закладах.

Інновації при правильній організації діяльності приносять прибуток. Держава не повинна, як колись, повною мірою фінансувати інноваційну діяльність. Тому варто стимулювати залучення фінансових ресурсів комерційних банків, кредитно-фінансових установ, нагромаджень юридичних і фізичних осіб, а також страхувати інноваційні ризики. Для координації інноваційної діяльності варто створити Національну агенцію інноваційного розвитку.

Європейський вибір України зобов’язує її створити порівнянний з іншими країнами економічний потенціал. У той час як провідні європейські країни вийшли на рівень постіндустріальної економіки, економіка України лише переборює кризу економіки індустріального типу. Очевидно, що досягти рівня розвитку європейських країн можна тільки рухаючись інноваційним шляхом. Починати слід з дошкільного виховання шляхом створення атмосфери творчості, культури, затверджувати у свідомості кожного громадянина природне прагнення до прогресу заради добробуту.

Список літератури

1. Закон України “Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні” від 16 січня 2003 р. № 433-IV // ВВР. – 2003. – № 13. – С. 93.
2. Завлин П. Власть и жизненные интересы народа в Украине. – <http://www.kontinent.org/arhiv>.

3. Завлин П. Проблемы инновационного развития Украины. – <http://www.kontinent.org/arhiv>.